

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo

Gucek, Antonija

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:291472>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-26**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

**Sveučilište
Sjever**

Završni rad br. 236/PMM/2020

OBITELJSKO POLJOPRIVREDNO GOSPODARSTVO

Antonija Gucek, 2541/336

Bjelovar, rujan 2020. godine

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODJEL Odjel za ekonomiju

STUDIJ preddiplomski stručni studij Poslovanje i menadžment

PRISTUPNIK Antonija Gucek

MATIČNI BROJ 2541/336

DATUM 18.09.2020.

KOLEGIJ Društveno odgovorno poslovanje

NASLOV RADA OBITELJSKO POLJOPRIVREDNO GOSPODARSTVO

NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU FAMILY AGRICULTURAL ECONOMY

MENTOR doc.dr.sc. Igor Klopotan

ZVANJE docent

ČLANOVI POVJERENSTVA

1. izv.prof.dr.sc. Ante Rončević, predsjednik
2. doc.dr.sc. Ana Globočnik Žunac, član
3. doc.dr.sc. Igor Klopotan, mentor, član
4. Ivana Martinčević, predavač, zamjenski član
- 5.

37 K

MMI

Zadatak završnog rada

BROJ 236/PMM/2020

OPIS

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo je jedna složena socioekonomska jedinica koja se temelji na obiteljskoj poljoprivrednoj proizvodnji te koristi vlastite proizvodne resurse kojima obavlja sve djelatnosti. Vrlo su bitna budući da se bave poljoprivredom koja je od životnog značaja u Republici Hrvatskoj, a i šire. U završnom radu će se napraviti analiza i pregled osnovnih elemenata OPG-a te će biti prikazani pokazatelji organizacijske, obrazovne, spolne i dobne strukture OPG-a u Republici Hrvatskoj. Na kraju završnog rada potrebno je definirati odgovarajući zaključak temeljen na iznesenim stavovima i literaturi.

U radu će se:

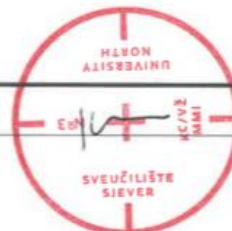
- (i) definirati pojam OPG-a
- (ii) napraviti pregled razvoja OPG-a u Republici Hrvatskoj
- (iii) prikupiti i analizirati podatke o osnovnim elementima OPG-a, organizacijskim elementima i demografskoj strukturi vlasnika OPG-ova.
- (iv) definirati odgovarajući zaključak.

ZADATAK URUČEN

23/9/20

POTPIS MENTORA

SVEUČILIŠTE
SIEVER

Sveučilište Sjever

Poslovanje i menadžment

Završni rad br. 236/PMM/2020

OBITELJSKO POLJOPRIVREDNO GOSPODARSTVO

Student

Antonija Gucek, 2541/336

Mentor

doc. dr.sc. Igor Klopotan

Bjelovar, rujan 2020. godine

Predgovor

Zahvaljujem mentoru dr.sc. Igor Klopota na ukazanom povjerenju i cjelokupnoj pomoći oko izrade ovog završnog rada. Također zahvaljujem svim profesorima Sveučilišta Sjever na uloženom trudu, radu, strpljenju i prosljeđivanju svojega znanja svim studentima. Također hvala i mojoj obitelji i prijateljima što su mi pomagali i bili podrška tokom ove tri godine studija.

Sažetak

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo (OPG) je jedna složena socioekonomska jedinica koja se temelji na obiteljskoj poljoprivrednoj proizvodnji te koristi vlastite proizvodne resurse i radnu snagu kojima obavlja sve djelatnosti. Vrlo su bitna budući da se bave djelatnostima koje su od životnog značaja u Republici Hrvatskoj, a i šire. Ovaj rad sadrži opširne informacije o Obiteljsko poljoprivrednom gospodarstvu . Budući da je za razumijevanje OPG-a potrebno znanje o poljoprivredi, u radu je opširno opisana definicija poljoprivrede kao i podjela iste prema raznim čimbenicima. Pa tako govorimo o podjelama prema prirodi proizvoda, količini utjecaja čovjeka te podjeli prema sustavima proizvodnje. Osim poljoprivrede, za razumijevanje OPG-a potrebno je pobliže objasniti koja je definicija gospodarstva to jest koja su glavna obilježja poljoprivrednog gospodarstva. Što se tiče Obiteljsko poljoprivrednog gospodarstva, najveći naglasak je na dopunskim djelatnostima kojima se OPG-ovi mogu baviti te na cjelokupnom procesu upisa u Upisnik Obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava, kao i na važnosti bavljenja poljoprivredom. Također će biti riječ o osnovnim elementima OPG-a te će biti prikazani pokazatelji organizacijske, obrazovne, spolne i dobne strukture.

Ključne riječi: obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo, poljoprivreda, gospodarstvo,

Abstract

A family farm (OPG) is a complex socio-economic unit based on family agricultural production which uses its own production resources and manpower to perform all activities. They are very important because they deal with activities that are of vital importance in the Republic of Croatia and beyond. This paper contains extensive information about family farming. Since knowledge of agriculture is needed to understand family farms, the paper describes in detail the definition of agriculture as well as its division according to various factors. So we are talking about divisions according to the nature of the product, the amount of human impact and the division according to production systems. In addition to agriculture, to understand family farms it is necessary to explain in more detail what is the definition of the economy, respectively, what are the main features of the agricultural economy. As far as family farming is concerned, the greatest emphasis is on additional activities that family farms can engage in and on the entire process of enrollment in the Register of Family Farms, as well as on the importance of engaging in agriculture. The basic elements of the family farm will also be discussed, as well as indicators of organizational, educational, gender and age structure.

Key words: family farm, agriculture, economy

Popis korištenih kratica

OPG- Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo

Npr. – na primjer

I dr. - i drugi

itd. – i tako dalje

engl. - na engleskom

tj. – to jest

STRUKTURA RADA

1. UVOD.....	1
1.1. PREDMET ISTRAŽIVANJA.....	1
1.2. CILJEVI RADA.....	2
1.3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA.....	2
1.4. STRUKTURA RADA.....	3
2. POVIJEST OBITELJSKO POLJOPRIVREDNIH GOSPODARSTAVA	4
2.1. Počeci Obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava u Europi.....	4
2.2. Povijest obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj.....	5
3. POLJOPRIVREDA.....	8
3.1. Definicija poljoprivrede.....	8
3.2. Djelatnosti poljoprivrede.....	10
3.3. Podjela poljoprivrede.....	12
3.3.1. Podjela prema prirodi proizvoda.....	12
3.3.2. Podjela prema količini utjecaja čovjeka.....	13
3.3.3. Podjela prema sustavima proizvodnje.....	14
3.3.3.1. Integrirana poljoprivreda.....	14
3.3.3.2. Ekološka poljoprivreda.....	15
3.3.3.3. Tradicionalna poljoprivreda.....	16
3.3.3.4. Moderna poljoprivreda.....	17
4. POLJOPRIVREDNO GOSPODARSTVO.....	18
4.1. Definicija gospodarstva.....	18
4.2. Obilježja poljoprivrednog gospodarstva.....	19
5. OBITELJSKO POLJOPRIVREDNO GOSPODARSTVO.....	20
5.1. Definicija obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva.....	20
5.2. Dopunske djelatnosti obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava.....	22
5.3. Upisnik obiteljsko poljoprivrednog gospodarstva.....	24

5.3.1. Ekonomska veličina poljoprivrednog gospodarstva (EVPG)	27
5.4. Osnovni elementi obiteljsko poljoprivrednog gospodarstva.....	28
5.5. Važnost obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava.....	30
5.6. Pokazatelji strukture obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava.....	30
5.6.1. Organizacijska struktura poljoprivrednika Republike Hrvatske.....	31
5.6.2. Obrazovna struktura nositelja OPG-a po županijama RH.....	32
5.6.3. Spolna struktura nositelja OPG-a u RH.....	34
5.6.4. Dobna struktura nositelja OPG-a u RH.....	35
6. ZAKLJUČAK.....	37
7. LITERATURA.....	40

1.UVOD

1.1. PREDMET ISTRAŽIVANJA

Predmet istraživanja ovog rada je Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo (dalje u tekstu: OPG). Poljoprivreda je jedna od najstarijih djelatnosti od kada postoji čovjek. Još u dalekoj povijesti bila je glavni izvor raznih resursa, a najbitnije, hrane, što ju čini ključnom za opstanak pojedinca i skupine. Budući da je izuzetno važna, ubrzo su ljudi počeli cijeniti zemlju i životinje zbog blagodati koje su im nudili, te se sve više ljudi počelo baviti poljoprivredom.

Danas se poljoprivredom najviše bave Obiteljsko poljoprivredna gospodarstva. Budući da sva Obiteljsko poljoprivredna gospodarstva moraju biti propisno otvorena i djelovati zakonski, potrebno ih je upisati u Upisnik obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava (dalje u tekstu: Upisnik OPG-ova). U ovom radu biti će opisan postupak upisa u Upisnik OPG-ova budući da mnogi poljoprivrednici znaju imati problema i nejasnoća. Također je bitno i prepoznati razliku između Upisnika poljoprivrednika i Upisnika OPG-ova, o kojoj će također biti riječ u radu.

Obiteljsko poljoprivredna gospodarstva nemoguće je objasniti bez razumijevanja pojma poljoprivrede, stoga će biti pojašnjena definicija poljoprivrede, čime se sve ona bavi, odnosno djelatnosti poljoprivrede, kao i razne podjele poljoprivrede prema mnogim čimbenicima. Poljoprivreda se može proizvoditi na mnoge načine stoga se je potrebno upoznati i sa raznim sustavima proizvodnje.

Budući da je gospodarstvo također neizostavan element u Obiteljsko poljoprivrednom gospodarstvu, razjasniti će se definicija gospodarstva kao i ostala obilježja poljoprivrednog gospodarstva.

Najveći fokus biti će na Obiteljsko poljoprivredna gospodarstva, odnosno na sve dopunske djelatnosti kojima se OPG-ovi bave. Također će se upoznati osnovni elementi OPG-ova kao i njihova važnost u svijetu. Pokazatelji strukture OPG-ova mogu biti razni, no u ovom radu fokus se stavlja na dobnu, obrazovnu, organizacijsku i spolnu strukturu nositelja Obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava.

1.2. CILJEVI RADA

Ciljevi ovoga rada jesu upoznavanje sa:

- poviješću djelatnosti poljoprivrede i OPG-ova
- poljoprivrednim djelatnostima
- raznim sustavima proizvodnje u poljoprivredi
- obilježjima poljoprivrednog gospodarstva kao i sa obilježjima OPG-a
- dopunskim djelatnostima kojima se OPG-ovi mogu baviti
- procesom upisa u Upisnik OPG-ova
- ekonomskom veličinom poljoprivrednog gospodarstva
- osnovnim elementima OPG-a
- važnostima OPG-a
- pokazateljima strukture OPG-ova

Ukratko, cilj je upoznati se sa Obiteljsko poljoprivrednim gospodarstvima, odnosno glavnim i dopunskim djelatnostima, zakonom te procesom upisa u Upisnik OPG-ova. Također je cilj upoznati se sa svim djelatnostima kojima se poljoprivreda bavi te raznim obilježjima i važnosti iste. Također je bitno upoznati se sa strukturnim podjelama OPG-ova, budući da su one bitan pokazatelj razvijenosti poljoprivrede.

1.3. METODOLOGIJA

Za izradu završnog rada potrebno je koristiti razne metode istraživanja s obzirom na vrstu podataka koja se proučava. Korištenjem raznih metoda istraživanja lakše se dolazi do cjelokupnog zaključka te se lakše mogu raspoznati informacije od dezinformacija.

Znanstvene metode koje su korištene prilikom pisanja ovog rada su:

- metoda indukcije
- metoda dedukcije
- metoda sinteze
- metoda analize
- metoda deskripcije i
- statističke metode.

Metodom indukcije dolazi se do zaključka temeljem općih činjenica. Metoda dedukcije uključuje opće znanje na temelju kojih se dolazi do pojedinačnih spoznaja. Metoda sinteze uključuje objašnjenje kojim se jednostavniji sudovi spajaju u složenije. Metoda analize obuhvaća raščlanivanje analizu složenijih pojmova te raščlambu istih na jednostavnije dijelove. Metoda deskripcije uključuje informiranje o nekim činjenicama bez znanstvenog objašnjavanja. Statističke metode su opće metode korištene u svim istraživanjima.

1.4. STRUKTURA RADA

Rad se sastoji od četiri glavna poglavlja a to su povijest obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava, poljoprivreda, poljoprivredno gospodarstvo te glavni dio rada, Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo.

U početnom dijelu rada biti će kratko objašnjena povijest poljoprivrednih gospodarstava u Europi, kao i u Hrvatskoj. Biti će riječ o tome kako su se ljudi prije bavili poljoprivredom odnosno o prvim počecima bavljenja poljoprivredom.

Drugi dio sadrži opširno objašnjenje definicije poljoprivrede, kao podjela iste te njene djelatnosti. Također će se upoznati sa sustavima proizvodnje poljoprivrede.

Sljedeći dio ukratko objašnjava što je to poljoprivredno gospodarstvo te koja su njegova najbitnija obilježja, a najbitniji dio ovoga rada je četvrto poglavlje koje se odnosi na Obiteljsko poljoprivredna gospodarstva. Opširno će se pojasniti definicija OPG-a kao i dopunske djelatnosti kojima se isti mogu baviti. Također će biti opisan proces upisa OPG-ovaca u Upisnik OPG-a te kako se računa ekonomska veličina poljoprivrednog gospodarstva. Upoznat će se i osnovni elementi OPG-a kao i njegova važnost u svijetu. Biti će prikazani pokazatelji organizacijske strukture, kao i obrazovne, spolne i dobne strukture.

Posljednji dio odnosi se na zaključak gdje će biti izvedene najbitnije stavke ovog rada i svrha cijelog istraživanja.

2. POVIJEST OBITELJSKO POLJOPRIVREDNIH GOSPODARSTAVA

2.1. Početci Obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava u Europi

“Povijesno su poznati mnogobrojni oblici kolektivnog individualnog korištenja zemljišta i različiti oblici organizacije poljoprivredne proizvodnje. Pritom se najčešće spominju azijski način proizvodnje, rimski ager publicus, germanska seoska općina, europski feudalizam, te kućna zadruga kod nekih slavenskih naroda. No već od antičkog doba diferenciraju se dva trajna modela bavljenja poljoprivredom. Tako već u rimskom svijetu postoje velika latifundija i mali posjedi (minifundije) i kolonat, a razlike među njima imaju takvo značenje da se mogu i danas paradigmatički koristiti u analizama i tumačenjima razlika pojedinih tipova gospodarstava, njihovih prednosti i nedostataka. Premda se čini da su posjedi samo razlike između malog i velikog gospodarstva, pri čemu se svi oni koji zagovaraju modernu i efikasnu poljoprivredu najviše usredotočuju na veliko gospodarstvo, njegove prednosti i ulogu u nacionalnom gospodarstvu, ipak se onkraj te dvojbe kriju i mnogi drugi problemi. Još od antike raspravlja se o naravi bavljenja poljoprivredom, dostojanstvu tog posla – tako je za sv. Augustina poljoprivreda najljepše zanimanje (*excelentissime artium*); on govori i o vrlinama što krasi seoski način života i odlikuju samostalnog i nezavisnog posjednika.” (Župančić, M., 2005: 223)

Dakle, budući da obiteljsko poljoprivredna gospodarstva po samom nazivu nisu postojala u davnoj prošlosti, govorimo o jednom potpuno drugačijem obliku društvenog odnosa i gospodarenja koji je vladao u srednjem vijeku u Europi a naziva se feudalizam. Riječ feud u prijevodu znači ‘zemlja’. Feudalizam se prvi puta javlja propašću Rimskog carstva, kada su Rimljani bili primorani iseliti iz svojih gradova te povesti seljake sa sobom u sela. Doba feudalizma donosi prve oblike posjedovanja i obrade zemlje i zemljišta, te prve oblike gospodarstva u Europi.

Feudalizam je vrlo drugačiji oblik gospodarenja i poljoprivrede od onog kakvog mi danas poznajemo. Naime, feudalski, odnosno zemljoposjednici, većinom su dolazili iz plemićkih obitelji koje su uvijek bile visokog imućnog statusa. Upravo taj status osiguravao im je robovlasničku

titulu pomoću koje su bili pri samom vrhu društvene ljestvice. Što je više zemljoposjeda bilo u vlasništvu feudalca, to je imao veći društveni utjecaj.

U doba feudalizma postojala su tri društvena sloja: plemstvo, svećenstvo i sluga, tj. robovi. Plemstvo je imalo pravo donositi razne zakone, pokretati ratove, uvoditi poreze i još mnogo toga. Svećenstvu je bio cilj održavati ravnotežu zemljoposjednika i također su bili oslobođeni plaćanja poreza. Na kraju društvene ljestvice bili su seljaci koji nisu imali puno izbora budući da su morali plaćati visoke poreze, stoga su bili primorani biti robovi feudalaca. Feudalac je, dakle, bio vlasnik zemlje odnosno zemljišta, dok su njihovi robovi bili tzv. kmetovi koji su bili zaduženi za obradu zemlje, a čak i za preradu sirovina.

2.2 Povijest obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj

“Nastanak obiteljskih gospodarstava u Hrvatskoj možemo povezati s procesom ukidanja feudalizma sredinom 19.stoljeća, a ubrzo poslije dolazi do raspada kućnih zadruga i individualizacije seljaštva. Na širem društvenom planu, to je početno razdoblje kapitalističke industrijalizacije, spore i zakašnjele na našem tlu, koja ipak postupno mijenja osnove starog poretka. Prodiru i robno-novčani odnosi u selo te uvođenje novih kultura. Intenzivnije su metode obrade a naprednije je i stočarenje. Uz komercijalizaciju, to bismo sve mogli označiti i kao zakašnjeli odjek agrarne revolucije, koja je razvijenoj Europi uglavnom prethodila industrijskoj revoluciji. U drugoj polovici 19. stoljeća propadaju kućne zadruge, seljaštvo se oslobađa ostataka prethodnog feudalnog poretka i obveza povezanih s ukidanjem feudalnih odnosa. U to vrijeme formiraju se i konsolidiraju seljačka gospodarstva koja postaju temelj gospodarenja u seoskoj privredi. Pored njega, uglavnom u nizinskim krajevima, egzistira i stari veleposjed, koji se postupno pretvara u kapitalističko poduzeće i proizvodi za tržište, ali angažira, osim čiste najamne radne snage, i dio siromašnog seljaštva.” (Župančić M., 2005: 227)

“Ako bismo za “početak” formiranja slobodnoga seljačkog posjeda uzeli 1848., kad se ukida stari poredak i seljak oslobađa ovisnosti prema zemljišnom senioru, tad je seljačko gospodarstvo kao slobodni pravni i ekonomski subjekt staro približno 150 godina. Naravno, određena obilježja

ekonomskog subjekta ima seljački posjed i u starom režimu, ali je, u najmanju ruku, njegov subjektivitet “pravno okrnjen” i sputan brojnim ograničenjima i regulama tradicionalnog društva. U tih 150 godina postojanja i razvitka ,seljak i seljačko gospodarstvo prošli su brojne promjene, kako one koje su rezultat globalnih društvenih procesa, tako i one koje se tiču interne dinamike razvojnih promjena u poljoprivredi. Skupno bismo ih mogli nazvati procesima modernizacije sela. “ (Župančić M., 2005: 227-228.)

Dakle, ako bismo za početak formiranja prvih seljačkih gospodarstava uzeli doba nakon feudalizma, tada je seljačko gospodarstvo staro više od 150 godina. U tih 150 godina seljačko gospodarstvo je doživjelo mnogo promjena. Te promjene uključuju promjene u zakonu, posjedu, alatima za preradu zemlje, radnoj snazi, obrazovanju, vodstvu, vlasti i mnoge druge. Budući da je tada vladao tradicionalan način života, govorimo o tradicionalnom načinu poljoprivredne proizvodnje o kojoj će opširnije biti riječ kasnije u radu. Tradicionalan način podrazumijeva ljudski fizički rad kao glavno sredstvo rada. Ovakav je način poljoprivredne proizvodnje bio zahtijevan, mukotrpan te ponekad fizički nepodnošljiv budući da se posao morao obaviti u što kraćem vremenskom roku pri nedostatku radne snage i sporom odvijanju procesa zbog nedostatka alata za obradu. Uslijed sljedećih sto godina događale su se mnoge promjene sa ciljem poboljšanja i maksimizacije poljoprivredne proizvodnje, uz što manje fizičkog ljudskog rada. Stoga je tih sto pedeset godina Defilippis podijelio u dva razdoblja.

Defilippis (1993.), kako je navedeno u radu Župančić M.(2005:228) navodi da je prvo razdoblje bilo od samog nastanka obiteljskih gospodarstava do kraja Drugog svjetskog rata, što obuhvaća tradicionalan način života u selu. Drugo razdoblje obuhvaća ubrzanu industrijalizaciju pri kojoj se dešava deagrarnizacija, odnosno napuštanje sela te naseljavanje većih sredina. To dovodi do znatnih promjena seoskog društva i poljoprivredne kulture. U drugom razdoblju događa se prijelaz iz agrarnog u industrijsko-urbani tip društva u Hrvatskoj. Autor navodi da u obje te faze seljački posjed tj. zemljište čini materijalnu podlogu seljačkog načina života, ali se razlikuje po količini posjeda u selu odnosno udjelu seljaštva u socioekonomskoj strukturi društva.

„Stanovita obilježja seljačkog gospodarstva vrijede, kako smo već ranije istakli, za jednu stabilnu fazu predindustrijskog društva, dok u drugoj fazi, obilježenoj prijelazom u industrijsko-urbani tip društva, one gube na značaju i karakteru, čak ako i pojavno nisu promijenjene. Naznačene promjene najlakše se uočavaju kroz analitički uvid u stanje i procese pojedinih elemenata obiteljskog gospodarstva, a to su: zemljišni posjed i posjedovna struktura, radna snaga gospodarstva, opremljenost sredstvima rada, te seoska domaćinstva i izvori njihovih prihoda.” (Župančić M., 2005: 228)

Dakle, iz tradicionalne poljoprivrede razvio se jedan oblik modernije i suvremenije poljoprivredne proizvodnje, pa tako govorimo o industrijskom tipu proizvodnje. Budući da su poljoprivredni procesi u prošlosti bili mukotrpn i teški, sve više ljudi se prestaje baviti poljoprivredom pa govorimo o procesu deagrarizacije, odnosno napuštanju poljoprivrede kao djelatnosti i izvora prihoda. Stoga na snagu stupa industrijska revolucija koja podrazumijeva masovnu proizvodnju u što kraćem vremenu što je bilo otkriće za to doba. Industrijska revolucija započela je izumom parnog stroja kojega je otkrio James Watt te je osigurao bržu proizvodnju.

Prema Župančić M. (1900:229) to je razdoblje visokog porasta ukupnog stanovništva, a ujedno i slabog razvitka industrije i visoke agrarne prenaseljenosti. Kada bi te podatke stavili u brojke, u Hrvatskoj je bilo 81,9% seljaštva, a 1931. još uvijek je 70% seoskog stanovništva u socijalnoj strukturi.

Zatim, također prema Župančić M. (2005:230), u drugoj polovici stoljeća ubrzan je privredni rast, a ekstenzivna i forsirana industrijalizacija pokreće masovnu deagrarizaciju, koja postupno smanjuje napučenost u selu te ovisnost seljaka o poljoprivredi, te uslijed kojih se smanjuje broj seljačkih gospodarstava. Vrhunac seljačkih gospodarstava bio je pedesetih godina nakon čega slijedi postupni brojčani pad seljačkih gospodarstava koji je prikazan na Tablici 1.

Tablica 1. Kretanje broja poljoprivrednog i radno aktivnog stanovništva (1961. – 1991.)

Godina	Poljoprivredno stanovništvo		Aktivni poljoprivrednici	
	Broj	% od ukupnog	Broj	% od ukupnog
1961.	1.824.819	43,9	980.590	50,2
1971.	1.338.267	30,2	843.389	37,0
1981.	667.696	14,5	414.742	20,9
1991.	409.647	9,1	264.895	13,0

Izvor: Župančić M., Obiteljska poljoprivredna gospodarstva u Hrvatskoj, (2005:236)

Dakle, u ovoj tablici vidljiv je masovni pad stanovništva u selu, odnosno proces deagrarizacije 1960. – 1991. godine. Ovaj proces također je nepovoljno utjecao i na dobnu strukturu poljoprivrednika budući da se svi mladi okreću modernom načinu života bez ikakve zainteresiranosti za poljoprivredu, a na selima ostaju stariji poljoprivrednici koji se moraju prilagođavati novom i modernijem načinu života.

Prema podacima iz Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, danas u poljoprivredi sudjeluje 170,662 poljoprivrednika u koje ubrajamo obiteljska gospodarstva, obrte, samo opskrba obiteljska gospodarstva, trgovačka društva, zadruge te druge pravne osobe.

3. POLJOPRIVREDA

3.1. Definicija poljoprivrede

Prema Grahovac P. (2004:16) , poljoprivreda je najstarija gospodarska aktivnost ljudskog društva, te je kasno postala predmet istraživanja. Nakon enciklopedijske i agronomske faze,

nastupila je ekonomska faza u kojoj je poljoprivreda doživjela svoj procvat te time postala predmet izučavanja. Prva istraživanja bila su o pitanju razmještaja poljoprivredne proizvodnje.

Da bismo razumjeli pojam obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo, potrebno je pobliže objasniti što je točno i koje djelatnosti spadaju pod pojam poljoprivrede i poljoprivrednog gospodarstva.

Poljoprivreda je jedna od najstarijih ljudskih djelatnosti. Kao što je objašnjeno u prethodnom poglavlju, povijest razvitka ove djelatnosti ukazuje na to koliko je velika bila ljudska potreba za hranom, odnosno preživljavanjem. Prvi obrađivači zemlje bili su nomadi koji su svojim raznim oruđima prerađivali zemlju i sadili prve biljke kako bi u njima uživali budući da su im to bili najsigurniji izvori hrane, a i ljekovitog bilja koje su koristili u razne svrhe liječenja. Od tada do danas, poljoprivreda se postupno razvijala te je napredovala u svakom smislu. Shvativši koliko je bitna te iz nužne potrebe, sve više ljudi počelo se baviti poljoprivredom pa se tako postupno razvijala.

Naime, pod primarnu poljoprivrednu proizvodnju (uzgoj biljaka i životinja) spada i prerada njezinih proizvoda na vlastitom gospodarstvu u manjem opsegu i bez složenijih sredstava i opreme, što zapravo znači domaća prerada. Ako se ta preradba obavlja na industrijski način proizvodnja, onda govorimo o poljoprivrednoj industriji.

„Poljoprivredu definiramo kao aktivnost koja je vezana za uzgoj korisnih biljaka i životinja, te za preradu, prijevoz i promet vlastitom aktivnošću proizvedenih biljnih i životinjskih proizvoda.“
(Petrač B., 2002:11)

“Poljoprivreda je gospodarska djelatnost uzgoja biljaka i životinja, prvenstveno radi proizvodnje hrane za prehranu stanovništva (primarna poljoprivredna proizvodnja). Uz to se u poljoprivredu ubraja tzv. domaća preradba, odnosno preradba poljoprivrednih proizvoda na vlastitu gospodarstvu, u manjem opsegu i bez složenijih sredstava i opreme. Ako se preradba obavlja na industrijski način, onda se govori o poljoprivrednoj industriji – prehrambenoj, tekstilnoj, duhanskoj, industriji kože. Poljoprivredni proizvodi mogu se klasificirati na temelju različitih

kriterija. S obzirom na primjenu agrotehlike i uzgojnih metoda (agrotehnička podjela) razlikuju se: ratarstvo, voćarstvo, vinogradarstvo, travnjaštvo i stočarstvo, a s obzirom na namjenu (gospodarska podjela) proizvodi se dijele na: žitarice, industrijsko bilje, povrće, voće, stočne proizvode i sl." („Hrvatska enciklopedija“, mrežno izdanje. n.d., pristupljeno 22. 9. 2020. dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=49324#top>)

Dakle, sve definicije ukazuju na to da je poljoprivreda gospodarska djelatnost uzgoja raznih biljaka i životinja sa primarnim ciljem prehrane stanovništva. Primarni cilj poljoprivrede također podrazumijeva preradbu raznih biljnih i životinjskih proizvoda. Takva preradba može biti domaća, koja zahtijeva puno manje sredstava, dok s druge strane postoji i industrijska preradba, koja se odvija na industrijski način proizvodnje pa stoga govorimo o poljoprivrednoj industriji.

3.2. Djelatnosti poljoprivrede

Prema Zakonu o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu (NN 29/2018) , djelatnost poljoprivrede obuhvaća bilinogojstvo, stočarstvo i s njima povezane uslužne djelatnosti sukladno skupinama 01.1, 01.2, 01.3, 01.4, 01.5, i 01.6 Nacionalne klasifikacije djelatnosti.

Bilinogojstvo drugim riječima označava biljnu proizvodnju, odnosno uzgoj višegodišnjih i jednogodišnjih biljaka u svrhu dobivanja određenih proizvoda. Ovaj uzgoj ljudima osigurava hranu, stočarstvu također osigurava hranu za uzgoj stoke, te industriji također osigurava potrebne inpute biljnog podrijetla (npr. prehrambenoj industriji hranu, tekstilnoj industriji materijal, farmaceutskoj biljne lijekove i sl.). Ono što sve obuhvaća bilinogojstvo je specijalno ratarstvo, povrtlarstvo, livadarstvo, cvjećarstvo, voćarstvo te vinogradarstvo.

Stočarstvo podrazumijeva uzgoj sitne i krupne stoke u svrhu proizvodnje hrane i ostalih sirovina životinjskog podrijetla za daljnju preradbu. Ostale sirovine su većinom koža i vuna koje su savršene za tekstilnu industriju.

“Skupina Nacionalne klasifikacije djelatnosti 01.1 obuhvaća uzgoj jednogodišnjih usjeva, što podrazumijeva: uzgoj žitarica (osim riže), mahunarki i uljanog sjemena, uzgoj riže, uzgoj povrća, dinja i lubenica, korjenastog i gomoljastog povrća, uzgoj šećerne trske, duhana, predivnog bilja i uzgoj ostalih jednogodišnjih usjeva.

Skupina 01.2. obuhvaća uzgoj višegodišnjih usjeva a to su: uzgoj groždža, tropskog i suptropskog voća, agruma, jezgričavog i koštuničavog voća, uzgoj bobičastog, orašastog i ostalog voća, uzgoj uljanih plodova, uzgoj usjeva za pripremanje napitaka, uzgoj bilja za uporabu u farmaciji, aromatskog, začinskog i ljekovitog bilja te uzgoj ostalih višegodišnjih usjeva.

Skupina 01.3. obuhvaća uzgoj sadnog materijala i ukrasnog bilja.

Skupina 01.4. obuhvaća uzgoj stoke, peradi i ostalih životinja odnosno: uzgoj muznih krava, ostalih goveda i bivola, uzgoj konja, magaraca, mula, mazgi, deva, ljama, ovaca, koza, uzgoj svinja, peradi i ostalih životinja.

Skupina 01.5. odnosi se na mješovitu proizvodnju.

Skupina 01.6. obuhvaća sve pomoćne djelatnosti u poljoprivredi i djelatnosti koje se obavljaju nakon žetve usjeva a podrazumijeva: pomoćne djelatnosti za uzgoj usjeva, pomoćne djelatnosti za uzgoj životinja, djelatnosti koje se obavljaju nakon žetve usjeva (priprema usjeva za primarna tržišta) te doradu sjemena za sjemenski materijal.“ (Pravilnik o dopunskim djelatnostima na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima NN 76/2014 (NN76/2014))

Prema svim navedenim djelatnostima kojima se poljoprivreda bavi, može se zaključiti da je poljoprivreda vrlo bitan faktor razvoja gospodarstva i ekonomije u svijetu budući da opskrbljuje

mnoge ljude i životinje hranom, najbitnijim ljudskim resursom, i ostalim dobrima. Također se može zaključiti da poljoprivreda ima vrlo širok spektar djelatnosti kojima se bavi. Moglo bi se čak reći da poljoprivreda ima najbitniju ulogu u ljudskom životu budući da nam donosi razna dobra, resurse i hranu bez kojih ljudi ne bi mogli preživjeti, a osim toga potrebna je i za mnoge druge gospodarske grane i djelatnosti budući da nudi razne resurse koji služe za određene outpute. Budući da poljoprivreda ima puno djelatnosti, možemo zaključiti da nisu sve djelatnosti svuda zastupljene niti će svuda uspjeti. Pa tako npr. masline najbolje uspijevaju u Istri i Dalmaciji, odnosno na moru, budući da je to najpogodnija klima i teren za maslinarstvo. Stoga, nije za izostaviti kako su se mnogi stručnjaci bavili upravo ovom temom ne bi li poboljšali razvoj poljoprivrede i potaknuli ljude na isto.

3.3. PODJELA POLJOPRIVREDE

3.3.1. Podjela prema prirodi proizvoda

Petrač B. (2003:13) vrlo je slično podijelio poljoprivredu, no ipak malo užeg pogleda od propisanog zakona, također prema njenom sadržaju odnosno prema prirodi proizvoda na:

1. Biljnu proizvodnju,
2. Životinjsku proizvodnju i
3. Prerađivanje, prijenos i promet poljoprivrednih proizvoda

Kao što je već spomenuto ranije u radu, biljna proizvodnja ili drugim riječima bilinogojstvo, obuhvaća uzgoj višegodišnjih i jednogodišnjih biljaka u svrhu dobivanja određenih proizvoda. Biljnom proizvodnjom najčešće se dobivaju plodovi te razno bilje koje se koristi u prehrambene ali i zdravstvene i medicinske svrhe. Što se tiče životinjske proizvodnje, poznate i pod nazivom animalna proizvodnja (eng. animal u prijevodu znači životinja) označava uzgoj raznih vrsta životinja te se danas ta djelatnost zove stočarstvo. Stočarstvo nudi mnoge proizvode

životinjskog podrijetla, a ponajviše meso, mlijeko, sir, jaja i sl. Pa tako npr. razlikujemo suhomesnate proizvode te one svježe spremne za daljnju obradu. Što se tiče prerade, prijenosa i prometa poljoprivrednih proizvoda, bitno je spomenuti da svi proizvodi moraju biti izrađeni u vlastitoj proizvodnji kako bi se njima moglo dalje trgovati, prerađivati i sl.

3.3.2. Podjela prema količini utjecaja čovjeka na sam proces proizvodnje

Također, prema Petrač (2003:14) poljoprivredu se može podijeliti i prema količini utjecaja čovjeka na sam proces proizvodnje:

1. intenzivna poljoprivreda i
2. ekstenzivna poljoprivreda

Količina utjecaja čovjeka na rad računa se količinom rada uloženi u jedinici površine te količina sredstava uloženi u jedinicu površine.

Intenzivna poljoprivreda danas, poznata i pod nazivom "industrijska poljoprivreda", zahtjeva velike količine rada i kapitala. Čovjek uveliko može utjecati svojim radom na proizvodnju npr. voća, povrća i sličnog, dok s druge strane kapital može imati veliki utjecaj na rad, budući da je potreban za visoko kvalitetne strojeve za obradu zemlje, pripremu tla, gnojidbu i slično. Glavni faktor intenzivne poljoprivrede je, dakle, puno veći uloženi rad po jedinici površine u odnosu na ekstenzivnu poljoprivredu što utječe i rezultira puno većim urodom po jedinici površine u odnosu na ekstenzivnu poljoprivredu. Ovakav pristup poljoprivredi je danas najzastupljeniji budući da je najproduktivniji te daje najbolje rezultate.

S druge strane, postoji ekstenzivna poljoprivreda koja zahtjeva male količine rada te niska ulaganja s obzirom na površinu koja se obrađuje. Ekstenzivna poljoprivreda djeluje na puno

manjem području bez previše sredstava i strojeva za samu obradu zemlje, stoga ima i puno manje urode po jedinici površine.

“Ekstenzivni sustav poljoprivredne proizvodnje u odnosu na intenzivni uzgoj zahtijeva veliku količinu rada, ali puno manja ulaganja u obradu, primjenu gnojiva, pesticida itd. To rezultira nižim prinosima poljoprivrednih proizvoda i potrebom korištenja većih proizvodnih površina kako bi se proizvodnje hrane isplatila. Stoga je ekstenzivna poljoprivredna proizvodnja isplativa u proizvodnji radno-intenzivnih kultura (npr. jagode), na područjima gdje je gustoća naseljenosti mala, a tržišna vrijednost zemljišta niska u odnosu na rad i kapital. U suprotnom, ekstenzivni sustav proizvodnje hrane nužno je skuplji u odnosu na intenzivnu poljoprivredu. Upravljanje ekstenzivnim sustavima poljoprivredne proizvodnje često karakterizira otpor prema novim spoznajama, inovacijama i unapređenjima te je njihova produktivnost mala i vrlo sporo se mijenja.” (Vukadinović V., „Sustavi poljoprivredne proizvodnje“, 2015:3, dostupno na: http://tlo-i-biljka.eu/Gnojdba/Zanimljivosti/Zanimljivosti_08-2015.pdf , pristupljeno: 29.08.2020)

3.3.3. Podjela prema sustavima poljoprivredne proizvodnje

Vukadinović V.(2015:1-4) , poljoprivredu je također podijelio prema sustavima poljoprivredne proizvodnje, stoga osim intenzivne i ekstenzivne navodi još i integriranu, ekološku, tradicionalnu i modernu poljoprivredu.

3.3.3.1. Integrirana poljoprivreda

“Integrirana poljoprivreda, odnosno održiva, razuman je kompromis između intenzivne i ekološke. To je sustav uzgoja koji primjenu agrotehničkih mjera usklađuje s ekonomskim i ekološkim principima te se najbolje može opisati izrazom dobra poljoprivredna praksa. Ona podrazumijeva primjenu agrotehničkih mjera uz uvažavanje ekonomskih, ekoloških i toksikoloških čimbenika. Pritom se uz istovjetan ekonomski učinak prednost daje ekološki i toksikološki prihvatljivijim mjerama. U tom sustavu proizvodnje hrane kakvoća (zdravlje) tla je neophodna za dobrobit i produktivnost poljoprivrednih i prirodnih ekoloških sustava, a održivo

korištenje zemljišnih resursa neophodno je danas, kao i u budućnosti. Ciljevi integrirane poljoprivrede su prihvatljivo ekološko opterećenje okoliša uz profitabilan prinos i visoku kakvoću proizvedene hrane; očuvanje i podizanje plodnosti tla prirodnim putem te čuvanje i poticanje biološke raznolikosti. Ovakav koncept danas je široko prihvaćen i primjenjivan kao reakcija na negativne učinke intenzivne poljoprivredne prakse. Takav pristup, pored nižih ulaganja, a više rada, zahtijeva strogo poštivanje agrotehničkih pravila i normi kako bi se spriječilo onečišćenje okoliša, sačuvala bioraznolikost i održivi način poljoprivredne proizvodnje.” (Vukadinović V., Sustavi poljoprivredne proizvodnje, 2015:1, dostupno na: http://tlo-i-biljka.eu/Gnojdba/Zanimljivosti/Zanimljivosti_08-2015.pdf , pristupljeno: 29.08.2020)

Budući da je integrirana poljoprivreda kompromis između intenzivne i ekološke, moglo bi se zaključiti da je ovo najbolji način kako maksimizirati profit a proizvesti bolju kvalitetu i kakvoću hrane. Budući da se intenzivna poljoprivreda danas prakticira sve više, integrirana poljoprivreda bi mogla biti spas za dugoročnu poljoprivrednu proizvodnju budući da nema negativnih učinaka na okoliš.

3.3.3.2. Ekološka poljoprivreda

“Ekološka poljoprivreda suprotna je od intenzivne poljoprivrede u kojoj je dopušteno korištenje kemijskih sredstava, stoga se danas razvija sve više alternativnih tipova poljoprivrede pod raznim nazivima (organska poljoprivreda, biološka, biodinamička, ekološka...)Razlikuju se dva osnovna koncepta alternativne biljne proizvodnje: organsko-biološka (ili ekološka) i biološko-dinamička agrikultura. Prvi pristup je donekle kompromisan (koriste se samo dopuštena kemijska sredstva), dok je drugi rjeđe u primjeni i zahtijeva potpuno poštivanje prirodnih uvjeta uzgoja biljaka te pridržavanje uputa za pripremu organskog gnojiva i komposta. Organska poljoprivreda isključuje upotrebu sintetičkih gnojiva, pesticida, regulatora rasta i aditiva stočnoj hrani. Obvezno je maksimalno korištenje rotacije usjeva, primjena različitih biljnih i životinjskih ostataka kao gnojiva, sjetva leguminoza, zelena gnojidbe, mehanička kultivacija. Preporuka je uporaba mljevenih stijena koje sadrže neophodne elemente ishrane i primjena različitih

bioloških tehnika zaštite usjeva s ciljem proizvodnje "zdrave" hrane, a svrstavaju se u produktivne sustave malog ulaganja. Sva hrana proizvedena na ekološki način treba biti usklađena s europskim (i domaćim) zakonima o ekološkoj proizvodnji." (Vukadinović V., Sustavi poljoprivredne proizvodnje 2015:2, dostupno na: http://tlo-i-biljka.eu/Gnojdba/Zanimljivosti/Zanimljivosti_08-2015.pdf , pristupljeno: 29.08.2020)

Ekološka poljoprivreda, dakle, provodi alternativnu biljnu proizvodnju sa malim količinama ili bez kemijskih sredstava ili samo sa određenim kemijskim sredstvima što dovodi do najbolje kakvoće proizvoda tj. hrane koja je prepoznata na tržištu. Danas se ovakav sustav poljoprivredne proizvodnje rjeđe koristi i prakticira od moderne poljoprivrede.

3.3.3.3. Tradicionalna poljoprivreda

„Tradicionalna poljoprivreda temelji se na provjerenim višestoljetnim iskustvima stečenim u interakciji socijalnog sustava, kulture sela i prirodnog okruženja. To je produkcijski sustav niskog ulaganja i ekstenzivnog načina proizvodnje. U njemu su inputi uglavnom interni proizvodi tradicionalnog, miješanog poljoprivrednog gospodarstva u kojem je seljak istovremeno vlasnik, menadžer i neposredni djelatnik, dok je farmer poduzetnik unutar kategorije intenzivne poljoprivredne proizvodnje. Seljačko gospodarstvo (domaćinstvo) temelji se na obitelji te je istovremeno ekonomska i socijalna kategorija. U sustavu tradicionalne poljoprivrede seljak/poljoprivrednik posjeduje mješovito gospodarstvo(uzgoj usjeva i stoke) te koristi stajski gnoj za povećanje prinosa usjeva i održavanje plodnosti tla. Poljoprivrednici tog tipa vrlo malo koriste kupljena sredstva (inpute).Iz sadašnje perspektive tradicionalna poljoprivreda je preteča moderne kemijske poljoprivrede i danas se primjenjuje u vrlo ograničenom obimu, na udaljenim ruralnim prostorima vrlo niske gustoće populacije. Ovaj sustav poljoprivrede omogućuje trajno održanje plodnosti zemljišta bez degradacije zemljišta, koja je tipična za intenzivnu poljoprivredu, a najbliži je ekološkoj proizvodnji hrane. Budući da je nemoguće promijeniti samo jednu komponentu ekosustavu, tradicionalni agroekosustavi čine zaokruženu cjelinu pa je njihovo poboljšanje u smislu profitabilnosti, stabilnosti održivosti nemoguće bez promjene

cijelog sustava tradicionalne proizvodnje hrane.” (Vukadinović V., Sustavi poljoprivredne proizvodnje, 2015:2, dostupno na: http://tlo-i-biljka.eu/Gnojidba/Zanimljivosti/Zanimljivosti_08-2015.pdf , pristupljeno: 29.08.2020))

Ova vrsta poljoprivrede najzastupljenija je u malim sredinama sa niskom stopom naseljenosti, a budući da zahtijeva tradicionalan način proizvodnje, koji je nisko profitabilan sa malim šansama održivosti, pre veliki je rizik za današnje moderno društvo. Ovakav način poljoprivredne proizvodnje također zahtijeva znanja i vještine starijih poljoprivrednika koji nemaju previše veze sa današnjim modernim sustavima proizvodnje.

3.3.3.4. Moderna poljoprivreda

“Za razliku od tradicionalnih poljoprivrednika, u modernim sustavima poljoprivrednici vjeruju u svoju presudnu ulogu te žele primijeniti nove tehnologije i sve dostupne podatke. Za razliku od izolacije, karakteristične u tradicionalnim sustavima, moderna poljoprivreda sklona je vjerovati da uspjeh čvrsto ovisi o povezanosti resursa, tehnologije, upravljanja, ulaganja i tržišta. Zbog toga uspjeh modernih poljoprivrednih sustava ovisi o povećanju i/ili održavanju plodnosti tla, učinkovitosti mehanizacije i cjelokupne agrotehnike (zaštita, navodnjavanje, plodosmjena, skladištenje i dr.), suvremenog sortimenta (kao i genetike u stočarstvu) i potrebnog znanja kako bi se povećao prinos, njegova kakvoća i pouzdanost sustava. Naravno, sve to nije moguće bez visoko sofisticiranog sustava proizvodnje hrane koji uključuje nova ulaganja kroz učinkovite financijske i komercijalne sustave i povezanost proizvođača s krajnjim potrošačima hrane. Moderna intenzivna poljoprivreda bez nedovoljno pažnje i uvažavanje prirode uzrokuje ekološke poremećaje, mijenja kemijska, fizikalna i biološka svojstva tla. Česte su štetne posljedice kroz iscrpljivanje plodnosti tla koje se očituje u padu sadržaja humusa, iscrpljivanju hranjiva, promjeni pH, zbijanju i dr.. U konačnici, ona vodi u degradaciju poljoprivrednog prostora i devastaciju okoliša (erozija, pad biološke raznolikosti—„ekološka pljačka“, onečišćenje okoliša i dr.). Stoga, moderna agrikultura ima nasušnu potrebu neprestanog obrazovanja proizvođača, primjenu agroekoloških principa razvoj tehnologije zbog iznalaženja racionalnijih, ekološki prihvatljivijih i profitabilnijih načina proizvodnje hrane.” (Vukadinović V., Sustavi

poljoprivredne proizvodnje 2015:3, dostupno na: http://tlo-i-biljka.eu/Gnojidba/Zanimljivosti/Zanimljivosti_08-2015.pdf , pristupljeno: 29.08.2020))

Ovakav sustav poljoprivredne proizvodnje danas se najviše provodi, a uz to donosi i najviše štete. Uslijed korištenja raznih kemijskih sredstava radi što bržeg rasta biljnih i životinjskih proizvoda te samih životinja, javljaju se velike štete odnosno ekološki poremećaji koji uključuju mijenjanje kisika te fizikalnih i bioloških svojstava tala. Razna sredstva se koriste radi maksimizacije prinosa u što kraćem vremenu.

4. POLJOPRIVREDNO GOSPODARSTVO

3.4. Definicija gospodarstva

Gospodarstvo predstavlja ljudsku djelatnost u kojoj se susreću proizvodnja robe, dobara ili usluga, zatim potrošnja istih te razmjena istih. Budući da je poljoprivreda vrlo široka djelatnost u kojoj se susreću proizvodnja, potrošnja i razmjena, nije teško zaključiti da se upravo pomoću gospodarskih djelatnosti poljoprivreda razvija u svim smjerovima. Također bi se moglo reći da su velika proizvodnja, mala potrošnja te razmjena dobara ključne za opstanak i uspjeh gospodarstva.

Gospodarstvo možemo podijeliti na tri osnovne djelatnosti a to su: primarne, sekundarne i tercijarne djelatnosti. U primarne djelatnosti ubrajaju se isključivo one koje služe za proizvodnju hrane ili nekih drugih sirovina za sekundarne djelatnosti a to su: poljoprivreda, stočarstvo, ribarstvo i šumarstvo. U sekundarne djelatnosti ubrajaju se one ljudske djelatnosti koje se odnose na proizvodnju raznih dobara potrebnih čovjeku, osim proizvodnje hrane, budući da ona spada u primarne djelatnosti. Stoga dakle, sekundarne djelatnosti obuhvaćaju industriju, energetiku, građevinarstvo, rudarstvo i brodogradnju. Tercijarne djelatnosti obuhvaćaju uslužne djelatnosti, odnosno ona nedodirljiva i nematerijalna dobra poput turizma, trgovine, ugostiteljstva, bankarstva i prometa. Također je bitno napomenuti i kvartarne, neproizvodne djelatnosti u koje se ubrajaju školstvo, zdravstvo, policija i uprava.

3.5. Obilježja poljoprivrednog gospodarstva

Budući da se svako poljoprivredno gospodarstvo razlikuje po posebnim obilježjima i djelatnostima, ipak ih možemo razvrstati u posebne skupine. Prema Petrač (2003:98), neki od najposebnijih obilježja su vlasništvo sredstava za proizvodnju, veličina gospodarstva, stajalište proizvodne orijentacije, stupanj robnosti te proizvodno ekonomska jedinica.

Prema Petrač B. (2003:98-100) posebna su obilježja temelj podjele poljoprivrednih gospodarstava, a razlikujemo ih prema:

1. Vlasništvu sredstava za proizvodnju:

- Obiteljska poljoprivredna gospodarstva
- Poslovni subjekti i pojedini njihovi dijelovi

2. Veličini:

- mala poljoprivredna gospodarstva (obuhvaćaju od 1,1 do 3 ha, zauzimaju više od trećine svih gospodarstava)
- srednja poljoprivredna gospodarstva (obuhvaćaju od 3,1 do 5 ha, zauzima 17% ukupnog gospodarstva)
- velika poljoprivredna gospodarstva (obuhvaćaju od 5,1 ha pa nadalje, isto kao i srednja zauzima 17% ukupnog gospodarstva)

3. Stajalištu proizvodne orijentacije:

- poljoprivredna poduzeća sa mješovitom proizvodnjom (više vrsta proizvoda)
- poljoprivredna poduzeća sa specijaliziranom proizvodnjom (jedna vrsta proizvoda)

4. Stupnju robnosti:

- poduzeća koja proizvode za svoje vlastite potrebe
- poduzeća koja proizvode za tržište

5. Proizvodno ekonomskoj aktivnosti:

- ona gospodarstva koja svoju dobit ostvaruju samo od poljoprivredne proizvodnje
- ona gospodarstva koja prihod ostvaruju i od ostalih aktivnosti izvan poljoprivrede, uz poljoprivrednu

Prema svemu navedenom može se zaključiti da postoji mnogo čimbenika koji utječu na podjelu poljoprivrednih gospodarstava, stoga postoji i mnogo čimbenika koji mogu utjecati na uspješnost proizvodnje.

5. OBITELJSKO POLJOPRIVREDNO GOSPODARSTVO

5.1. Definicija OPG-a

“OPG je organizacijski oblik gospodarskog subjekta poljoprivrednika fizičke osobe koji radi stvaranja dohotka samostalno i trajno obavlja djelatnost poljoprivrede i s njom povezane dopunske djelatnosti, a temelji se na korištenju vlastitih i/ili unajmljenih proizvodnih resursa te na radu, znanju i vještinama članova obitelji.” (Pravilnik o upisniku poljoprivrednika, NN62/2019)

“Fizička osoba koja zbog samostalnog obavljanja gospodarske djelatnosti poljoprivrede odabere organizacijski oblik OPG-a, a ima ekonomsku veličinu gospodarstva veću od kunske protuvrijednosti izražene u stranoj valuti od 3000 eura i/ili koja je po osnovi obavljanja gospodarske djelatnosti poljoprivrede obveznik poreza na dohodak ili poreza na dobit sukladno posebnim propisima, mora se upisati u Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

sukladno Zakonu o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu “ (Zakon o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu, NN 29/2018)

„Obiteljska poljoprivredna gospodarstva predstavljaju organizacijske jedinice u hrvatskoj poljoprivredi, a zasnivaju se na privatnom vlasništvu zemlje i ostalih sredstava za proizvodnju.“ (Petrač, 2003:102)

Dakle, prema svemu navedenom moglo bi se reći da je OPG jedna složena socioekonomska jedinica koja se temelji na obiteljskoj poljoprivrednoj proizvodnji te koristi vlastite proizvodne resurse kojima obavlja sve djelatnosti. Vrlo su bitna buduća da se bave poljoprivredom koja je od životnog značaja u Republici Hrvatskoj, a i šire. Osim poljoprivrede, OPG-ovi spadaju i u gospodarski sektor stoga imaju vrlo važnu ulogu u cjelokupnoj ekonomiji Republike Hrvatske i šire buduća da se krajnji proizvodi i resursi izvoze i na vanjska tržišta. Također se može zaključiti da OPG-ovi svoje prihode ostvaruju isključivo pomoću vlastitog rada, znanja i vještina koje se najčešće nasljeđuju i kreću unutar obitelji. Da bi OPG bio profitabilan i uspješan u svom poslovanju vrlo je bitno poznavati elemente OPG-a, sustav poslovanja, koristiti vlastite resurse, imati u vlasništvu zemljišni posjed te pronaći odgovarajuću radnu snagu. OPG-ovi se pretežno bave prodajom vlastitih poljoprivrednih proizvoda a mogu se baviti i dopunskim djelatnostima.

Pod prodajom vlastitih poljoprivrednih proizvoda na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu prema odredbama Zakona o poljoprivredi (NN 76/2014), podrazumijeva se:

- ” prodaja na veliko registriranim fizičkim i pravnim osobama koje neposredno otkupljuju poljoprivredne proizvode za preradu ili daljnju prodaju te prodaju na tržnicama na veliko,
- izravna prodaja maloprodajnim objektima koji izravno opskrbljuju krajnjeg potrošača (uključujući i ugostiteljske objekte), kao i prodaju na malo izvan prodavaonice (prodaja na štandovima i klupama, tržnicama na malo i izvan tržnica na malo, pokretna prodaja, prigodna prodaja na sajmovima, izložbama, priredbama, izletištima i sl.) te na vlastitom obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu ne dovodeći pri tome u pitanje posebne propise o hrani.”

(Pravilnik o dopunskim djelatnostima na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, 2014, NN76/2014-1436)

5.2. Dopunske djelatnosti OPG-ova

OPG-ovi se pretežno bave prodajom vlastitih poljoprivrednih proizvoda a uz to se mogu baviti i dopunskim djelatnostima. Dopunske djelatnosti također mogu biti povezane sa poljoprivredom, a omogućuju bolje iskorištavanje proizvodnih kapaciteta i bolje korištenje znanja, vještina i radne snage članova OPG-a.

Prema Pravilniku o dopunskim djelatnostima na obiteljsko poljoprivrednim gospodarstvima (NN 76/2014-1436) , vrste dopunskih djelatnosti su sljedeće:

1. "Proizvodnja poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda koja obuhvaća:
 - proizvodnju poljoprivrednih proizvoda od sirovine dijelom iz vlastite proizvodnje uz kupnju do 50% sirovine drugih poljoprivrednih gospodarstva, sukladno posebnim propisima koji uređuju ovu djelatnost,
 - proizvodnju prehrambenih proizvoda od sirovine dijelom iz vlastite proizvodnje uz kupnju do 50% sirovine od drugih poljoprivrednih gospodarstva (osim kupnje mlijeka i mesa), sukladno posebnim propisima koji uređuju ovu djelatnost,
 - pakiranje i/ili zamrzavanje i/ili sušenje i/ili konzerviranje prehrambenih proizvoda od sirovine dijelom iz vlastite proizvodnje uz kupnju do 50% sirovine drugih poljoprivrednih gospodarstva, sukladno posebnim propisima koji uređuju ovu djelatnost.

2. Izrada neprehrambenih proizvoda i predmeta opće uporabe koja obuhvaća:
 - izrada proizvoda od drva i pluta od pretežito vlastite sirovine povezano sa zanimanjima tradicijskih obrta i/ili tradicijskim vještinama,

- izrada proizvoda od slame i drugih pletarskih materijala (bambus, ratan, trska, rogoz, vrbovo pruće, rafija, očišćena, bijeljena ili bojena slama žitarica te lipova kora) povezano sa zanimanjima tradicijskih obrta i/ili tradicijskim vještinama,
- izrada rukotvorina, nakita, igračaka i suvenira od tkanine, kamena, gline, stakla i drugih materijala povezano sa zanimanjima tradicijskih obrta i/ili tradicijskim vještinama,
- izrada proizvoda od pčelinjeg voska, sapuna, drugih neprehrambenih proizvoda i predmeta opće upotrebe povezano sa zanimanjima tradicijskih obrta i/ili tradicijskim vještinama.

3. Pružanje usluga koje obuhvaća:

- pružanje usluga s poljoprivrednom i šumskom mehanizacijom opremom, uređajima i/ili alatima koje obuhvaćaju rad s traktorima i drugim poljoprivrednim strojevima u komunalnim poslovima,
- pružanje usluga s poljoprivrednom i šumskom mehanizacijom opremom, uređajima i/ili alatima u građevinskim poslovima,
- usluge u šumarstvu s poljoprivrednom i šumskom mehanizacijom, opremom, uređajima opremom, uređajima i/ili alatima.

4. Pružanje turističkih i ugostiteljskih usluga koje obuhvaća:

- pružanje turističkih i ugostiteljskih usluga na OPG-u u prema posebnom propisu dopuštenom obuhvatu i sukladno propisima koji reguliraju ovo područje,
- pružanje ostalih usluga i aktivnosti na OPG-u.

5. Pružanje ostalih sadržaja i aktivnosti koje obuhvaćaju:

- omogućavanje stjecanja znanja i vještina o uzgoju bilja i životinja,

- omogućavanje organiziranja tečajeva za izradu tradicijskih proizvoda i rukotvorina,
- omogućavanje edukacijskih praktikuma i/ili omogućavanje održavanja radionica, tečajeva, seminara i edukacija iz registrirane dopunske djelatnosti OPG-a,
- proizvodnja i isporuka energije iz obnovljivih izvora od poljoprivredne i/ili šumske biomase, stajskog gnoja, gnojovke, gnojnice, drugih izvora biomase, vode, vjetra i sunca do snage 1MW nominalne snage generatora (kotla).“ (Pravilnik o dopunskim djelatnostima na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima NN 76/2014 (NN76/2014))

5.3. UPISNIK OBITELJSKO POLJOPRIVREDNIH GOSPODARSTAVA

Budući da sva Obiteljsko poljoprivredna gospodarstva moraju biti propisno otvorena i djelovati zakonski, potrebno ih je upisati u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava. Upisnik obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava (u daljnjem tekstu: Upisnik) u Republici Hrvatskoj vodi Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR, u daljnjem tekstu: Agencija), a uvelo ga je Ministarstvo poljoprivrede 2002. godine. Upisnik je javan i dostupan svima. U upisnik se upisuju vjerodostojni i ažurirani podatci o vlasnicima OPG-ova te o informacijama o OPG-u, odnosno njegovom sjedištu, djelatnostima kojima se bavi i resursima. OPG-a se upisuju u Upisnik tokom cijele godine, a mogu se upisati u podružnicama Uredima državne uprave, ovisno u kojoj županiji se nalaze. Pravo na upis u Upisnik ostvaruju sve pravne osobe koje imaju sjedište u Hrvatskoj te fizičke osobe koje su hrvatski državljani s prebivalištem u Republici Hrvatskoj. Svrha provođenja Upisnika je uspostava reda na tržištu poljoprivrednih proizvoda. Također postoji Upisnik poljoprivrednika koji se po određenim karakteristikama od Upisnika OPG-ova.

Prvi korak upisa u Upisnik je popunjavanje elektroničkog obrasca zahtjeva u "AGRONET" sustavu. Naime, "AGRONET" (dalje u tekstu: Aplikacija) sustav je elektronička aplikacija koja pomaže svim poljoprivrednim gospodarstvima i drugim korisnicima u ostvarivanju prava na potpore u poljoprivredi. Drugim riječima, preko ove aplikacije poljoprivrednici mogu aktualno pratiti i upisati podatke o svojim i drugim parcelama, također mogu vidjeti vrstu uporabe parcela te se upoznati sa obilježjima krajobraza. Svi poljoprivrednici koji ne mogu pristupiti aplikaciji budući da nemaju korisničko ime i zaporku, dužni su ih zatražiti u najbližoj podružnici Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju.

Zatim, poljoprivrednik elektronički popunjen Obrazac dostavlja u nadležnu podružnicu Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, pri čemu je dužan platiti upravnu pristojbu koja iznosi 70 kuna.

Poljoprivredniku koji je ispravno ispunio Obrazac za prijavu, dodjeljuje se jedinstveni matični identifikacijski broj poljoprivrednog gospodarstva poznatiji kao MIBPG. Kako ljudi imaju svoj OIB, tako i OPG-ovi imaju svoj MIBPG koji služi za identifikaciju. Rješenje o upisu, poljoprivrednici dobivaju putem AGRONET aplikacije. Na kraju upisa, nositelji OPG-a i članovi dobivaju poljoprivrednu iskaznicu koja izgleda ovako:

Slika 1. Prikaz poljoprivredne iskaznice

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, dostupno na: <https://www.agroklub.com/poljoprivredne-vijesti/zatrazite-svoju-elektronicku-poljoprivrednu-iskaznicu/58152/> preuzeto: 17.9.2020

„Nositelji i članovi OPG-a su dužni imati tu iskaznicu prilikom prodaje vlastitih poljoprivrednih proizvoda proizvedenih na OPG-u te ih dati na uvid ako to od njih zatraži zakonom ovlaštena osoba. Upisnik OPG-ova sadrži sljedeće podatke:

- osobni identifikacijski broj (dalje u tekstu: OIB) nositelja OPG-a
- matični identifikacijski broj (dalje u tekstu: MIBPG) OPG-a
- ime i prezime nositelja
- naziv OPG-a
- sjedište OPG-a (adresa prebivališta)
- status OPG-a
- dopunske djelatnosti na OPG-u
- izdvojeni pogoni/proizvodne jedinice
- žiro račun nositelja
- članovi OPG-a (ime, prezime, adresa prebivališta i OIB)
- kontakti (fiksni i mobilni telefon i e-mail adresa) i
- proizvodni resursi OPG-a.” (Pravilnik o dopunskim djelatnostima na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima NN 76/2014 (NN 76/2014))

Upisnik OPG-ova i Upisnik poljoprivrednika se razlikuju. „U Upisnik OPG-ova upisuju se sve fizičke osobe koje samostalno obavljaju poljoprivrednu djelatnost te imaju ekonomsku veličinu poljoprivrednog gospodarstva (dalje u tekstu: EVPG) veću od 3.000 eura (u kunskoj protuvrijednosti) i/ili ako je obveznik poreza na dohodak ili dobit po osnovu poljoprivrede. dok se u Upisnik poljoprivrednika upisuju fizičke osobe koje samostalno obavljaju poljoprivrednu djelatnost, a nisu se obvezni upisati u Upisnik OPG-ova (EVPG manja od 3.000 EUR) i nisu obveznici poreza na dohodak. (Blečić Barbara, 22.siječanj, „Kako se upisati u Upisnik OPG-ova?“)

5.3.1. Ekonomska veličina poljoprivrednog gospodarstva

Dakle, svako poljoprivredno gospodarstvo ima svoju veličinu i vrijednost. Pokazatelj ekonomske veličine poljoprivrednog gospodarstva se izračunava po sektorima i podsektorima za biljnu proizvodnju na području Republike Hrvatske, te po kategorijama i potkategorijama stočarske proizvodnje.

“Ekonomska veličina poljoprivrednog gospodarstva (EVPG) definira se kao ukupna vrijednost proizvodnje gospodarstva izražena u jedinici standardnog ekonomskog rezultata (engl. Standard Output -SO). Ukupni SO poljoprivrednog gospodarstva čini sumu svih SO-a svake pojedine proizvodnje zastupljene na gospodarstvu, a predstavlja novčanu vrijednost proizvodnje (po 1 ha ili po grlu stoke) po cijenama koje se ostvaruju na tržištu u nacionalnoj valuti. SO pokazuje trajnu sposobnost stvaranja prihoda gospodarstva ovisno o njegovoj strukturi proizvodnje i agro-ekološkim karakteristikama. Koristi se za definiranje EVPG-a i ovisno o ukupnoj vrijednosti SO-a gospodarstvo se klasificira u pripadajući razred ekonomske veličine.” (Priručnik za tumačenje izvješća za poljoprivredno gospodarstvo, 2017., dostupno na:

http://www.fadn.hr/docs/FADN_prirucnik_izvjesce_PG_2015.pdf)

Stoga, cjelokupan trud, rad i rezultat poljoprivrednih aktivnosti OPG-a iskazuje se razredima ekonomske veličine EVPG. Što je suma proizvodnja na gospodarstvu veća, veći je i EVPG razred. Suma proizvodnja podrazumijeva novčanu vrijednost proizvodnje po cijenama koje se ostvaruju na tržištu.

“ U FADN istraživanju za rač2015 korišteno je 14 razreda ekonomske veličine (EVPG14), s tim da su prva dva razreda ispod praga ekonomske veličine:” (Priručnik za tumačenje izvješća za poljoprivredno gospodarstvo, 2017., dostupno na

http://www.fadn.hr/docs/FADN_prirucnik_izvjesce_PG_2015.pdf)

Tablica 2. Razredi ekonomske veličine poljoprivrednog gospodarstva

EVPG 14	Ukupni SO (€)
III	4.000 – 8.000
IV	8.000 –15.000
V	15.000 –25.000
VI	25.000 –50.000
VII	50.000 –100.000
VIII	100.000 –250.000
IX	250.000 –500.000
X	500.000 –750.000
XI	750.000 -1.000.000
XII	1.000.000 –1.500.000
XIII	1.500.000 –3.000.000
XIV	> 3.000.000

Izvor: Priručnik za tumačenje izvješća za poljoprivredno gospodarstvo, 2016., dostupno na: http://www.fadn.hr/docs/FADN_prirucnik_izvjesce_PG_2015.pdf

U tablici je prikazano 14 razreda ekonomske veličine gospodarstva te pripadajući raspon ukupnog ekonomskog rezultata za odgovarajući razred. EVPG vrlo je bitan pokazatelj veličine gospodarstva budući da pomoću njega možemo dobiti podatke o razvijenosti odnosno ukupnoj vrijednosti samog gospodarstva izražene u jedinici standardnog ekonomskog rezultata. EVPG također određuje pravila o upisu u Upisnik poljoprivrednika i Upisnik OPG-ova, kao što je već spomenuto ranije.

5.4. Osnovni elementi obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava

Osnovni elementi koji sačinjavaju OPG su:

1. Domaćinstvo
2. Posjed/imovina
3. Gospodarstvo

Budući da je OPG socioekonomska jedinica, njenu osnovu čini obitelj odnosno domaćinstvo. Obitelj u ovom slučaju predstavlja najvažniju socijalnu zajednicu budući da radi za vlastite prihode. „ Iako se u prvi mah doima jednostavnim, obiteljsko gospodarstvo je zapravo vrlo složena socioekonomska jedinica. Osnovnu te jedinice čini obitelj ili domaćinstvo kao elementarna socijalna zajednica u kojoj se vrši biološka reprodukcija ljudi i gdje se realiziraju ekonomske aktivnosti nužne za opstojnost te zajednice. “ (Defilippis J., Obiteljska gospodarstva Hrvatske, 1993:97) Stoga, obitelj predstavlja zajednicu osoba koje zajedno stanuju te zajedno troše prihode za ostvarivanje svojih životnih potreba. Vrlo je bitno da se svi u obitelji slažu budući da je dobra komunikacija i ljudski odnos ključan za uspjeh u poslovanju. U obitelji bi također bilo poželjno da su članovi naviknuti na fizički rad te da posjeduju dovoljno vještina i znanja o zemljoradnji kako bi mogli bolje raditi svoj posao i ostvariti veći profit. Domaćinstvo se po svojoj definiciji razlikuje od obitelji budući da u obiteljskoj zajednici mogu sudjelovati osobe koje ne stanuju zajedno. Takve osobe mogu biti radna snaga na obiteljskom gospodarstvu no uz to mogu odrađivati i druge poslove izvan gospodarstva.

Drugi vrlo bitan element OPG-a je posjed, odnosno imovina koju obitelj posjeduje. Ukoliko se obitelj bavi zemljoradnjom bitno je da je obitelj vlasnik zemlje tj. posjeda kako bi se minimizirali troškovi, te radi bolje organizacije rada i resursa. Posjed također predstavlja i druga bitna sredstva koja su potrebna za određenu proizvodnju i obavljanje djelatnosti. Najbolje isplativo poslovanje temelji se upravo na korištenju vlastitih proizvodnih resursa ili posjeda sa ciljem minimizacije troškova.

Uz domaćinstvo i posjed, vrlo bitan element OPG-a je i gospodarstvo. Kao što je već prije objašnjeno u radu, gospodarstvo predstavlja ljudsku djelatnost u kojoj se susreću proizvodnja robe, dobara ili usluga, zatim potrošnja istih te razmjena istih. Dakle, za uspješno gospodarenje, potrebno je uskladiti, planirati, organizirati i voditi radnu snagu domaćinstva koju je potrebno angažirati u određenoj proizvodnji, odnosno pružanju usluga.

5.5. Važnost obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava

Važnost OPG-ova očituje se u mnogim čimbenicima, pa tako možemo reći da je OPG važan zbog:

- očuvanja poljoprivredne, biljne i stočne bioraznolikosti
- pozitivnog utjecaja na ukupnu prehrambenu sigurnost
- očuvanja ruralnih prostora i zadržavanja ruralnog stanovništva u istim
- jačanja lokalne, državne i svjetske ekonomije
- razvoja i prijenosa znanja u poljoprivredi
- zapošljavanja radne snage.

Budući da je poljoprivreda jedna od najstarijih djelatnosti, vrlo je bitno očuvati poljoprivrednu, biljnu i stočnu bioraznolikost te prenositi znanje o istim. Također je bitan razvoj novih tehnika rada, budući da nam moderan način života donosi veliki tehnološki napredak koji može biti od ključne važnosti za poljoprivredu jer se na tržištu pojavljuju novi alati i strojevi potrebni za lakšu i bržu zemljoradnju. Budući da se puno ljudi danas ne bavi poljoprivredom i većina ljudi se okreće modernom životu u gradovima, bitno je očuvati ruralne krajeve, te raznim poticajima zadržati ruralno stanovništvo u istim. Budući da poljoprivreda proizvodi mnoge razne resurse potrebne i drugim organizacijama, djelatnostima i sl., pomaže jačanju lokalne, državne i svjetske ekonomije. Također nudi nova radna mjesta za nezaposleno stanovništvo željno rada.

5.6. Pokazatelji strukture obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava

Podatci o zastupljenosti svih poljoprivrednih gospodarstava dostupni su javno na službenoj stranici Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. U daljnjem tekstu biti

će izneseni podatci o organizacijskoj strukturi poljoprivrednika u RH, kao i o dobnoj i spolnoj strukturi istih, te o obrazovnoj strukturi.

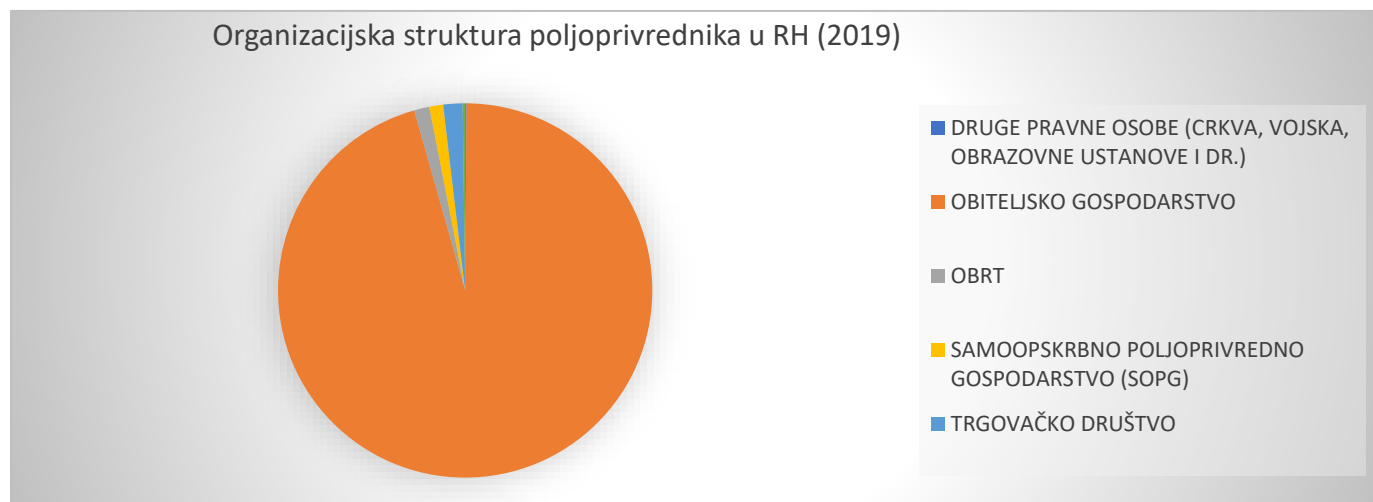
“Popis poljoprivrede provodi se u dvije faze:

- 1) od 1. do 30. lipnja 2020. prikupljaju se podaci od poslovnih subjekata
- 2) od 14. rujna do 14. listopada 2020. prikupljaju se podaci od obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.

Kontrolni popis poljoprivrede provodi se u listopadu 2020. za obiteljska poljoprivredna gospodarstva na reprezentativnom uzorku radi ocjenjivanja obuhvata i kvalitete podataka prikupljenih Popisom poljoprivrede.” (Zakon o popisu poljoprivrede 2020., NN 63/19, (NN64/20))

5.6.1. Organizacijska struktura poljoprivrednika u RH (2019)

Grafikon 1. Organizacijska struktura poljoprivrednika u RH (2019)

Izvor: podatci preuzeti iz Upisnika poljoprivrednika 2019. (APPRRR, <https://www.apprrr.hr/upisnik-poljoprivrednika/> , preuzeto: 27.8.2020)

Izradio: autor

Iz ovog grafikona vidljivo je kako su na tržištu poljoprivrede najviše zastupljena Obiteljsko poljoprivredna gospodarstva kojih ima čak 162 966, a čine 95% ukupne poljoprivredne proizvodnje. Na drugom mjestu nalaze se trgovačka društva kojih ima 2 846, a zauzimaju svega 2% od ukupnih poljoprivrednih gospodarstava. Odmah iza njih nalaze se obrti kojih ima 2 251, te zauzimaju zanemarivih 1% ukupne poljoprivrede kao i samo opskrba poljoprivredna gospodarstva kojih ima 2 032. Zanemarivo malo se poljoprivredom bave zadruge kojih je ukupan broj 362.

Vrlo je bitno podržavati i poticati mlade ljude na bavljenje poljoprivredom budući da je ona ključan ekonomski pokazatelj gospodarstva i razvijenosti određene države. Ono što je problem današnjice u poljoprivredi je manjak ljudi koji se žele baviti tom djelatnošću. Takav problem proizlazi iz modernizacije društva te tehnološkog i informatičkog napretka u svijetu budući da većina ljudi naseljava velike i razvijene gradove, dok samo nekolicina odlazi u ruralna područja i održava tradicionalan način proizvodnje dobara i bavljenje poljoprivredom. Jedna od mnogih značajki poljoprivrede je također održiva upotreba prirodnih resursa, stoga je vrlo bitno njegovati prirodu i blagodati koje daje. Ono što je također bitno je to da bi svi ljudi trebali poticati domaće tržište, te prepoznati i širiti domaću proizvodnju upravo zbog najbolje i najkvalitetnije prehrambene sigurnosti te održavanja prirodnih resursa, kao i jačanja lokalne ekonomije te očuvanja ruralnih krajeva.

5.6.2. Obrazovna struktura nositelja OPG-a u RH

“Jedno od glavnih ograničenja obrazovne strukture seoskog stanovništva je i vrlo skromna ponuda obrazovanja za odrasle. Osobito se to odnosi na radno aktivne poljoprivrednike, koji moraju biti spremni u svakome trenutku odgovoriti na nove izazove vezane za društveno-gospodarski razvoj seoskih područja. Odgovoriti na nove izazove znači što prije ovladati sve raznovrsnijim znanjima i vještinama, kako bi poljoprivrednici mogli povećati konkurentnost prvenstveno svojeg obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva, a time i konkurentnost hrvatske poljoprivrede, posebice u ovo pretpristupno vrijeme i izlazak na zahtjevno europsko tržište.” (Svržnjak K., Kamenjak D., Kantar S., 2006)

Grafikon 2. Obrazovna struktura nositelja OPG-a u RH 2019.

Izvor: podatci preuzeti iz Upisnika poljoprivrednika 2019. (APPRRR, <https://www.apprrr.hr/upisnik-poljoprivrednika/> , preuzeto: 27.8.2020)

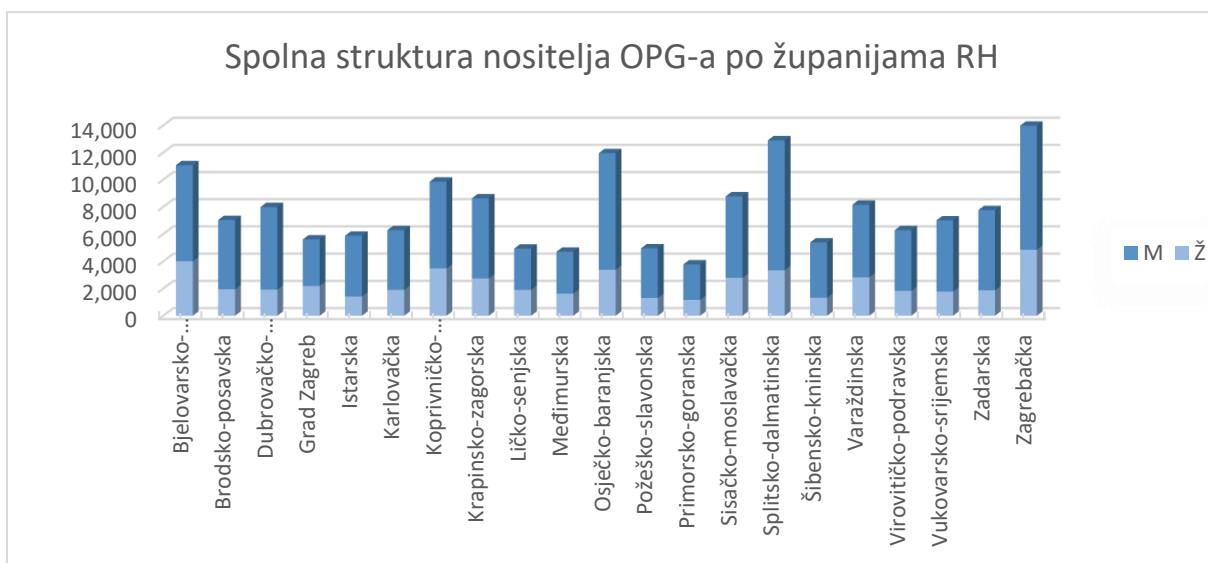
Izradio: autor

Prema Grafikonu 2. može se zaključiti da najviše poljoprivrednika (55,920) ima završenu samo srednju školu, što čini veliki problem budući da su poljoprivrednici većinom ljudi starije dobi, te im je potrebno obrazovanje o novijim i modernijim sustavima proizvodnje, poslovanja i gospodarenja. Također je bitno da poljoprivrednici budu informatički pismeni budući da novo doba zahtijeva uporabu novijih tehnologija. Na drugom mjestu nalaze se poljoprivrednici sa završenom osnovnom školom (34,357), a tek treće mjesto zauzimaju poljoprivrednici sa visokoškolskim obrazovanjem (10,964). Najmanje poljoprivrednika (9,158) nema završenu osnovnu školu. Također, o velikom broju poljoprivrednika nema podataka o obrazovanju. Međutim, stariji poljoprivrednici posjeduju znanje koje moderniji ne posjeduju, pa tako pomažu u održavanju kvalitete proizvoda temeljene na ekološkoj, tradicionalnoj poljoprivredi.

5.6.3. Spolna struktura nositelja OPG-a po županijama RH

Prateći poljoprivredni razvoj kroz povijest može se zaključiti da se pretežito muško stanovništvo bavilo fizičkim radom na zemljoposjedima budući da su muškarci fizički jači i izdržljiviji od žena. U povijesti je to bilo puno teže nego danas budući da su radnici jedva posjedovali potrebno oruđe i alate za preradu. Žene su većinom pomagale u završnim fazama proizvodnje. Npr. kada bi izrasli kukuruzi žene bi u završnoj fazi proizvodnje išle u polje i pomagale branjem plodova kukuruza.

Grafikon 3 .Spolna struktura nositelja OPG-ova po županijama RH

Izvor: podatci preuzeti iz Upisnika poljoprivrednika 2019. (APPRRR, <https://www.apprrr.hr/upisnik-poljoprivrednika/> , preuzeto: 27.8.2020)

Izradio: autor

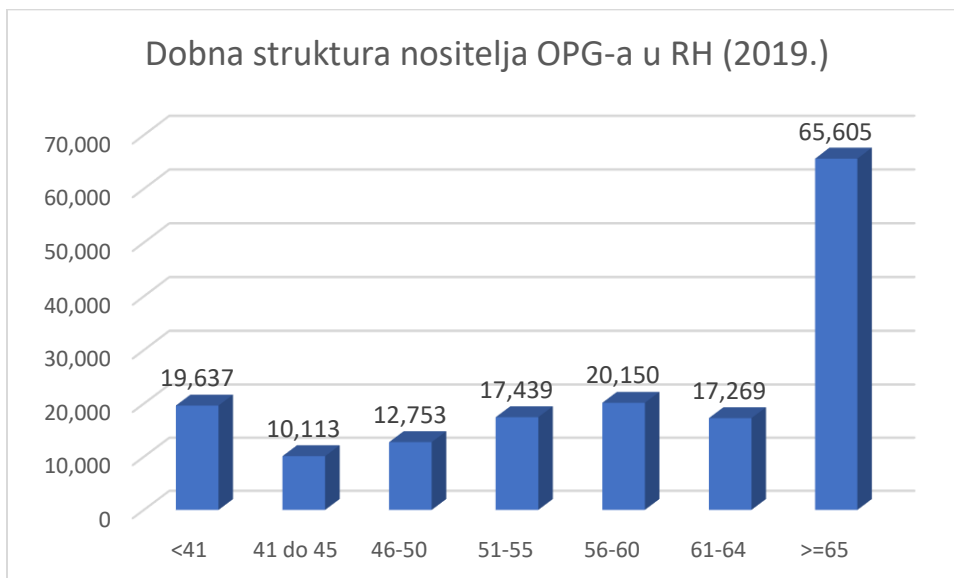
Prema grafikonu se može vidjeti kako je i danas najzastupljenije muško stanovništvo u bavljenju poljoprivredom. Muških vlasnika u poljoprivredi ima 113 345, što čini visokih 70 %, dok s druge strane broj žena vlasnica OPG-ova je 49 547, što čini samo 30 %. Dakle, muškaraca je puno više u odnosu na žene. Također se može vidjeti kako se najviše nositelja OPG-a nalazi u Zagrebačkoj (13,975) i Splitsko-dalmatinskoj županiji (12,901) , a nedaleko iza njih nalaze se Osječko

baranjska (11,955) i Bjelovarsko-bilogorska županija (11,068). Bitno je motivirati i poticati i žensku populaciju na bavljenje poljoprivredom budući da danas poljoprivreda ne zahtijeva toliko jake fizičke napore koji su nedostižni ženama. Također je bitno poticati djecu, odnosno buduće mlade naraštaje na bavljenje poljoprivredom budući da je ona ključna za opstanak ljudske vrste.

5.6.4. Dobna struktura nositelja OPG-a u RH

“Ukupno poljoprivredno stanovništvo je okvir za formiranje kontingenta radne snage u poljoprivredi. Osim što se ubrzano smanjuje broj poljoprivrednika, deagrarizacija i odlazak sa sela, unatoč i pozitivnim učincima –selektivnošću samih procesa, pogoršavaju dobnu strukturu poljoprivrednika, i sveukupne seoske populacije. U selu, a naročito na seljačkim gospodarstvima, sve je više starijih osoba, što izravno utječe na unapređenje proizvodnje tih gospodarstva, te na modernizaciju seoskih područja.” (Župančić M., 2005:236)

Grafikon 4. Dobna struktura nositelja OPG-a u RH (2019.)

Izvor: podatci preuzeti iz Upisnika poljoprivrednika 2019. (APPRRR, <https://www.apprrr.hr/upisnik-poljoprivrednika/> , preuzeto: 27.8.2020)

Izradio: autor

Prema Grafikonu 4. , može se zaključiti kako je u poljoprivredi najzastupljenije starije stanovništvo, pa tako starijih od 64 godine ima 65, 605, što je trostruko više od dobne skupine 56-60 godina koja se nalazi na drugom mjestu. Tek na trećem mjestu nalazi se stanovništvo mlađe od 41 godine, a odmah iza njega slijede dobne skupine 51-55 godina i 61-64 godine. Mladih poljoprivrednika je jako malo što će predstavljati veliki problem u budućnosti budući da će biti nedostatak ljudi koji će se baviti poljoprivredom. Ovo zanimanje zahtijeva prijenos znanja "s koljena na koljeno" budući da stariji poljoprivrednici znaju mnogo više od današnjih. Također će predstavljati i problem na svjetskoj razini budući da neće biti dovoljno hrane za sve ljude, a natalitet će uvijek rasti.

6. ZAKLJUČAK

Budući da je poljoprivreda jedna od najstarijih ljudskih djelatnosti te postoji već više od 150 godina, povijesni razvoj prati mnoge uspone i padove. Uslijed industrijske revolucije mnogobrojno se smanjio broj poljoprivrednika budući da je revolucija uključivala moderan način života, koji na selu nije moguć. No, unatoč svim preprekama koje je poljoprivreda morala proći, neizostavan je život bez nje stoga djelatnost nije izgubljena. Cjelokupna povijest razvitka ove djelatnosti ukazuje na to koliko je velika bila ljudska potreba za hranom, odnosno preživljavanjem.

Djelatnosti poljoprivrede su biljna proizvodnja, stočarstvo te s njima povezane uslužne djelatnosti. Široki spektar djelatnosti poljoprivrede omogućuje raznolikost krajnjih proizvoda i dobara. Također, široki spektar djelatnosti uzrokuje to da sve djelatnosti nisu svuda zastupljene niti će svuda uspjeti.

Čovjek najviše utječe na sam proces proizvodnje poljoprivrednih proizvoda stoga govorimo o intenzivnoj, ekstenzivnoj, integriranoj, ekološkoj, tradicionalnoj i modernoj poljoprivredi. Intenzivna poljoprivreda zahtjeva velike količine rada i kapitala, a rezultat su naravno i puno veći urodi po jedinici površine. Dok s druge strane ekstenzivna poljoprivreda djeluje na puno manjem području pa stoga donosi i puno manje urode po jedinici površine.

Gospodarstvo predstavlja ljudsku djelatnost u kojoj se susreću proizvodnja robe, dobara ili usluga, zatim potrošnja istih te razmjena istih. Budući da je poljoprivreda vrlo široka djelatnost u kojoj se susreću proizvodnja, potrošnja i razmjena, nije teško zaključiti da se upravo pomoću gospodarskih djelatnosti poljoprivreda razvija u svim smjerovima. Također bi se moglo reći da su velika proizvodnja, mala potrošnja te razmjena dobara ključne za opstanak i uspjeh gospodarstva.

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo je jedna složena socioekonomska jedinica koja se temelji na obiteljskoj poljoprivrednoj proizvodnji te koristi vlastite proizvodne resurse kojima obavlja sve djelatnosti. Vrlo su bitna budući da se bave poljoprivredom koja je od životnog značaja u Republici Hrvatskoj, a i šire.

Osim poljoprivredne djelatnosti, OPG-ovi spadaju i u gospodarski sektor stoga imaju vrlo važnu ulogu u cjelokupnoj ekonomiji Republike Hrvatske i šire budući da se krajnji proizvodi i resursi izvoze i na vanjska tržišta. OPG-ovi se pretežno bave prodajom vlastitih poljoprivrednih proizvoda a uz to se mogu baviti i dopunskim djelatnostima. Dopunske djelatnosti također mogu biti korištene, a omogućuju bolje iskorištavanje proizvodnih kapaciteta i bolje korištenje znanja, vještina i radne snage članova OPG-a.

Da bi OPG djelovao propisno zakonima, potreban je upis u Upisnik obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava. Upisom u Upisnik, nositelji OPG-a i članovi dobivaju poljoprivrednu iskaznicu koju su dužni imati prilikom prodaje vlastitih proizvoda proizvedenih na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu te ih imati spremne za uvid ako to od njih zatraži zakonom ovlaštena osoba ili nadležne institucije.

OPG ne bi mogao djelovati bez njegovih osnovnih elemenata a to su: domaćinstvo, gospodarstvo i posjed/imovina. Izuzetna važnost OPG-a očituje se u: očuvanju poljoprivredne, biljne i stočne bioraznolikosti, pozitivnog utjecaja na ukupnu prehrambenu sigurnost, očuvanja ruralnih prostora i zadržavanja ruralnog stanovništva u istim, jačanja lokalne, državne i svjetske ekonomije, razvoja i prijenosa znanja u poljoprivredi te zapošljavanja radne snage.

Uvidom u organizacijsku strukturu poljoprivrednika možemo zaključiti kako su OPG-ovi vodeći u ovoj branši.

Što se tiče obrazovanja poljoprivrednika, može se zaključiti da ga nedostaje budući da nema dovoljno sadržaja za starije poljoprivrednike. Poljoprivrednici su većinom ljudi starije dobi, te im je potrebno obrazovanje o novijim i modernijim sustavima proizvodnje, poslovanja i gospodarenja.

Što se tiče dobne strukture, zaključuje se da nema dovoljno mladih poljoprivrednika što bi u budućnosti moglo predstavljati veliki problem budući da "svijet ostaje na mladima", a oni neće imati dovoljno znanja o poljoprivredi budući da najkvalitetnije znanje imaju stariji poljoprivrednici koji bi trebali prenositi svoje znanje na mlade naraštaje. Također je bitno poticati obrazovne institucije koje nude znanje o poljoprivredi.

7. LITERATURA

Knjige

1. Defilippis, J. (1993.): Obiteljska gospodarstva Hrvatske. AGM, Zagreb
2. Defilippis, J.(2002.): Ekonomika poljoprivrede, Školska knjiga, Zagreb
3. Grahovac, P.(2000.): Razvitak poljoprivrede u Hrvatskoj, vlastita naklada, Zagreb
4. Petrač, B. (2002). Agrarna ekonomika. Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku

Internet izvori

1. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju: Pravilnik o Upisniku poljoprivrednika (NN62/19), preuzeto 27.8.2020 dostupno na:
<https://www.apprrr.hr/upisnik-poljoprivrednika/>
2. Agencija za plaćanja Upisnik poljoprivrednika popis za 2019. ,
<https://www.apprrr.hr/upisnik-poljoprivrednika/> preuzeto 3.9.2020.
3. Blečić Barbara, 22.siječanj, „Kako se upisati u Upisnik OPG-ova?“, preuzeto 15.9.2020, dostupno na: <https://plaviured.hr/kako-se-upisati-u-upisnik-opg-ova/>
4. Grahovac, P. (2004). Regionalni razvoj hrvatske poljoprivrede. Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, 15-32. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/26187>
5. Poljoprivreda. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. Pristupljeno 22. 9. 2020. dostupno na:
<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=49324#top>
6. Pravilnik o dopunskim djelatnostima na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima NN 76/2014 (NN 76/2014). preuzeto 22.9.2020. s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_06_76_1436.html
7. Pravilnik o upisniku poljoprivrednika NN62/2019 preuzeto 22.9.2020 s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2019_06_62_1219.html
8. Priručnik za tumačenje izvješća za poljoprivredno gospodarstvo(2017). ,Zagreb,preuzeto 21.8.2020. dostupno na:
http://www.fadn.hr/docs/FADN_prirucnik_izvjesce_PG_2015.pdf

9. Vukadinović Vladimir, prof.dr.sc.:(2015) Sustavi poljoprivredne proizvodnje, Zanimljivosti i novosti u agrikulturi br. 08/2015, dostupno na: http://tlo-i-biljka.eu/Gnojidba/Zanimljivosti/Zanimljivosti_08-2015.pdf,preuzeto 29.8.2020.
10. Zakon o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu, NN 29/2018 , preuzeto 22.9.2020. s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_03_29_585.html
11. Zakon o popisu poljoprivrede 2020., NN 63/19, (NN64/20), preuzeto 14.9.2020, dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/2093/Zakon-o-popisu-poljoprivrede-2020.>)
12. Župančić, M. (2005). Obiteljska poljoprivredna gospodarstva i ruralni razvitak u Hrvatskoj. *Sociologija i prostor*, 43 (1 (167)), 171-194. pristupljeno 3.9.2020.Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/32878> ,

Tablice

Tablica 1: Kretanje broja poljoprivrednog i radno aktivnog stanovništva (1961. – 1991.).....	8
Tablica 2. Razredi ekonomske veličine poljoprivrednog gospodarstva.....	28

Slike

Slika 1. Prikaz poljoprivredne iskaznice.....	25

Grafikoni

Grafikon 1. Organizacijska struktura poljoprivrednika u RH (2019).....	33
Grafikon 2. Obrazovna struktura nositelja OPG-a u RH (2019).....	34
Grafikon 3 .Spolna struktura nositelja OPG-ova po županijama RH(2019)	36
Grafikon 4. Dobna struktura nositelja OPG-a u RH (2019.).....	37

LIBRARIUM
ALIEBAINN

Sveučilište
Sjever

SVEUČILIŠTE
SIEVER

**IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU**

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, ANTONIJA GUCEK (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom OBITELSKO POLJOPRIVREDNA GOSPODARSTVA (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:

(upisati ime i prezime)

Antonija Gucek
(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, ANTONIJA GUCEK (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom OBITELSKO POLJOPRIVREDNA GOSPODARSTVA (upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student/ica:

(upisati ime i prezime)

Antonija Gucek
(vlastoručni potpis)